

Vrednost politične moči delavcev se je izkazala

Priljubljeni policaj in šerifov pooblaščenec aretiran. — Položiti je moral pet tisoč dolarjev poroštva.

Johnstown, Pa. (Izvirno). — C. J. Zimmerman, član premo- govne in "železne" policije in šerifov pooblaščenec (deputij) je bil aretiran v Nanty-Glovu na obtožbo zločinškega streljanja z namenom, da izvrši uboj. Tiralico za aretacijo je izdal mi- rovni sodnik Dominik Gelotte. Zimmerman je moral položiti pet tisoč dolarjev poroštva, da se nahaja na prostih nogah.

Zimmerman je bil aretiran, ker očitno trdi, da je on u- strelil rudarja Mišena, starega 38 let in družinskega očeta. Mi- šena so prepeljali težko ranje- nega v bolnišnico v Johnstownu.

Dominik Gelotte je še iz- stavke leta 1922-23 poznan po tukajšnji okolici kot eden naj- bolj delavnih sodrugov v okraju Cambria. Rodom je Italijan, a tukajšnjim rudarjem je pri sre- kajti on je poštena delavska duša, ki ne da počenega groša za to, kaj gospodarji gozbe- zajo. Delavci so svoje zaupanje vanj pokazali na ta način, da so ga izvolili mirovnim sodnikom. Danes stavi Gelotte sive lase v glavo premo- govniški baro- nom, ker je kot-sodnik pravičen in pošlje člana premo- govne in "železne" policije za omrežje, ako je kršil zakon, kakor to sto- ri z drugimi hudodelci. Pošte- no srce in zvestoba delavskemu razredu odtehtata vse bogastvo sveta.

Panama dela veliko skrbi državnemu de- partmentu radi prekopa

Njene pritožbe na ligo narodov odganjajo spanec od oči dr- žavnikov.

Washington, D. C. — Ponav- ljajoče izzivanje Združenih dr- žav in Monroejeve doktrine od strani male latinske republike Panama pred ligo narodov, dela veliko več skrbi, kot so jo po- vzročili napadi na imperijalizem državnega departmanta v vseh letih.

Dasiravno je državni tajnik Kellogg izdal jasen ukaz, da se naj liga ne umešava v spor Pa- name in Združenih držav glede suverenosti in pravic kanalske- ga paza, ne odneha Eusebio Morales, panamski finančni mi- nister napadati v Zenevi.

Njegovo izjavo "Jaz smatram Monroejevo doktrino, da je zdaj brezkoristna," smatrajo za prvo odprto izzivanje državnega de- partmanta od strani indo-latins- ke dežele.

In ker prihaja ta izjava od funkcionarja države, ki je ne- kakšna vazalka, se smatra za značilno.

V političnih in diplomatskih krogih pričakujejo, da se bo iz- zivanje nadaljevalo in da bo moral končno spregovoriti tudi državni departament in tako po- kazati ne le to, kako sodi o ta- kih izzivanjih, ampak precizir- rati bo moral tudi Monroejevo doktrino glede gotovih vprašanj indo-latinskih dežel. To pa dr- žavnemu departmentu ni všeč.

SLIČICE IZ STAV- KE TEKSTILNIH DELAVCEV

Zagrnje so bile na konvenciji pleteninarških delavcev.

Philadelphia, Pa. — Razvite so bile rešenišne sličice iz stavke tekstilnih delavcev, ko je or- ganizator Alfred Hoffman apeliral na konvencijo nogovičarskih de- lavcev za pomoč stavkarjem v Hendersonu, N. C.

Hoffman je priklical položaj tekstilnih delavcev pred oči zbo- rovalcev, ko je povedal, da stav- tarsi ne odneajo od boja za izvojevanje 12 1/4-odstotnega meznega povziranja, dokler stavka ne konča s uspehom za delavce. Osnovje slike sta pa delala milica in visok plot iz jeklene kice, po katerem se pre- taka močan električni tok.

Pleteninarški delavci so po- magali stavkarjem v Hender- sonu od časa, ko je pričela stavka. Organizator Hoffman je prišel v mesto, ko je pričela stavka in je pridobil za organi- zacijo takoj od 700 do 800 stav- karjev. Kmalu na to je podru- nica iz Philadelphije poslala tisoč dolarjev v pomoč. Na to je prišlo 3210 iz Boontona in de- nar je pričel prihajati od druge.

Hoffman je naglašal, da se tekstilni delavci na jugu lahko organizirajo, ako je tu potrebna energija, podpira a potrebnimi sredstvi. Zamoraki kurjači in delavci, ki so nastavljeni, da izvršujejo popravila v tovarni, so radi zastavljali a tekstilnimi delavci vred, akoravno so zaslu- žili dvakrat toliko kot tekstilni delavci. Vohovski strojniki je moral sam kuriti pod pajniki kotli, ako je bilo treba.

Strokovne organizacije v Se- verni Karolini so radevolje pri- skočile na pomoč, ko so izvedle za stavko. Zidarji in vodovod- ni monterji v Durhamu so raz- pisali po dolarju izrednega ase- menta.

Ljudstvo po deželi je revol- tiralo proti tovarnarjem. Coor- perjevi interesi kontrolirajo štiri skladišča za tobak in bom- baze. Farmarji organizirajo bojkot proti tem skladiščem. Zagrozili so, da ne razlože pro- duktov v skladišča, dokler stav- ka ne konča z zmago za stav- karje. Farmarji dovažajo po cele vozove zelenjave, ki se raz- deli med stavkarje. Naobratno pa gredo stavkarji delat na polja brezplačno, da tako drug drugega podpirajo vzajemno.

Hoffman je opisal zunanje mestne ulice kot krvave stee, polne blata, ob katerih stoje le- sene napoli razdrte kolibe, v ka- terih prebivajo stavkarji. Vo- de ni v teh kolibah in prebivalci morajo po vodo blok ali dva daleč, kjer so odprti vodnjaki.

Delavce čaka še hud boj, kajti mezne in delavni čas v teh to- varnah pripovedujejo, da bo še nekaj časa vzelo, preden v to- varnah nastanejo človeške raz- mere. Delavci delajo po dnevu po 55 ur, ponoči pa šestdeset u- tednu. Delavci zaslužijo po- vrhu po \$9.90, delavke pa od \$4.10 do \$8 na teden. Hoffman je pokazal plačilne koverta, ki so potrdile, da je bila izplačana tedenska meza \$5.70, \$5.10, \$5.30, \$4.10 itd.

Ameriška delavska delegacija hvali de- lavske razmere v Rusiji

James Maurer, predsednik Pennsylvanske delavske fede- racije, ki je bil mesec dni v Rusiji, pravi, da delavska država polagoma, toda stalno napreduje.

Varšava, Poljska, 17. sept. — Ameriška delavska misija, se- stoječa iz šestnajstih represen- tantov delavskih strokovnih u- njij v Združenih državah in ka- tero vodi James H. Maurer, predsednik Pennsylvanske de- lavske federacije, je danes pri- šla v Varšavo na povratku iz sovjetske Rusije, kjer se je mudila mesec dni preiskujoč razmere pod sovjetskimi reži- mom.

Večina članov je rekla, da ne objavijo svojih osebnih vtisov, dokler ne bo objavljeno oficijel- no poročilo delegacije, toda Maurer je rekel, da on lahko takoj pove svoje mnenje.

"Moji vtisi so dobri," je rekel Maurer. "Po težkih izkušnjah in mnogih udarcih Rusija stalno napreduje pod sedanjim reži- mom, ki uvaža nove metode na mesto akrajno nazadnjaškega starega sistema. Vsa statistika in številke kažejo, da je bilo iz- vršeno ogromno delo v zadnjih desetih letih. Delavci niso ni- kdaj prej imeli tako dobrih raz- mer kot jih imajo danes. Stro- kovne unije vladajo deželo in delavstvu je vse odprto.

"V vsaki tovarni je knjižnica in organizirani delavci imajo proste vstopnice za gledališče vsak večer; dvakrat v tednu so na gledališču prosta vsa ob- činstvu. V splošnem ima de- lavstvo svoje zabave in razve- drila, kakršnih ni prej poznalo v Rusiji. Nikjer še nisem vi- del bolj moralne dežele.

"Obiskal sem tudi ječo v Mo- skvi in videl le malo jetnikov. Boljševiki ne izboljšujejo ječ, ker so proti ječam in nočejo tro- štati denarja za institucije, ki bodo — tako upajo — preja- laj odpravljene. Hrana v Ru- siji je zelo poceni. Obleka je draga, a tudi te cene se polago- ma znižujejo."

Novi migljaji o sovjetsko- ameriških pogajanjih

Vodilni ameriški bankirji so v- stikih s sovjeti glede fundira- nja Kerenkijevih dolgov. Sta- linov intervju s Američani.

Berlin, 17. sept. — Iz zane- sljivih nemških virov so spet pri- šle vesti o neformalnih pogaja- njih med sovjetsko vlado in a- meriškimi finančniki glede po- ravnanja ruskih dolgov. Tukaj- sodijo, da bodo ta pogajanja naj- brž vodila do splošnega fundira- nja vseh ruskih dolgov Ameri- ki in do priznanja sovjetrov v Washingtonu.

Charles Mitchell, predsednik National City banke v New Yor- ku, ki se nahaja v Parizu, je za- dnjo soboto konferiral s so- vjetskim poslanikom Rakovski- jem in trgovinskim zastopnikom Sokolnikovom. Kakor poročajo, so na tem sestanku razpravljali o sklicanju neformalne konfe- rence, ki se ima vršiti prihodnji december v New Yorku med wallstreetskimi zastopniki in A- meriško-rusko trgovsko misijo. Kolikor je znano, se bo namera- vana konferenca bavila s pora- vnavo dolga začasne Kerenkije- ve vlade.

Druga vest se glasi, da je George Lablanc, podpredsednik Equitable Trust Company, prav- kar prišel v Berlin iz Moskve, kjer se je mudil deset dni. La- blanc je konferiral s sovjetskimi oblastniki o ravno istem pre- metu. Dalje je govoril v Berli- nu zelo ugodno o perspektivah ameriškega businessa v Rusiji.

Z ozirom na te vesti je važna- ga pomena tudi intervju, ki ga je imel Josef Stalin, tajnik ru- ske komunistične stranke, s neo- vjetaka vlada ni pod kontrolo komunistične stranke, pač pa stranka daje direktivo vladi. Ravno tako je glede unij. Zani- kal je, da je ateizem obvesen za ru- ske komuniste. Posameznik lahko veruje kar hoče, ampak stranka ne more biti nevrtna napram religiji. Stranka pobija verske predsodke s znanstveno kampanjo in ne more dovoliti, da bi reakcionarna duhovščina zastrupljala delavce in kmete.

Ko so ameriški delegati vpra- šali Stalina, če ameriški komu- nistični dnevnik "The Daily Work- ingman" financira podpora v Moskvi, se je samo namahnil in ni hotel odgovoriti da ali ne.

Druga vest se glasi, da je George Lablanc, podpredsednik Equitable Trust Company, prav- kar prišel v Berlin iz Moskve, kjer se je mudil deset dni. La- blanc je konferiral s sovjetskimi oblastniki o ravno istem pre- metu. Dalje je govoril v Berli- nu zelo ugodno o perspektivah ameriškega businessa v Rusiji.

Z ozirom na te vesti je važna- ga pomena tudi intervju, ki ga je imel Josef Stalin, tajnik ru- ske komunistične stranke, s neo-

Dva padca iz zraka v enem dnevu; 10 mrtvih

Sedem ubitih v pasazirskem letalu v New Jerseyju. Letal- ec in lev sta izgubila.

New Brunswick, N. J. — Ve- lika letalska nesreča se je zgo- dila v soboto popoldne v tem- mestu, ko je veliko izletno leta- lo z dvanajstimi osebami padlo iz višine 1000 čevljev v sadov- njak s strašnim rezultatom. Se- dem oseb je bilo ubitih in pet bolj ali manj ranjenih. Med mrtvimi sta tudi pilot in meha- nik; ostali so bili pasazirji, med katerimi sta bili tudi dve že- nski.

Ponesrečeno letalo je bilo ve- lik Fokkerjev monoplan, ki je nosil ljudi v desetminutnih iz- letih nad mestom. Bila je tr- govsko reklama. Družba je že več dni prej oglašala "velik- zračni izlet za ogledovanje me- sta in okolice iz zraka; vsak pa- sazir plača en cent od funta." Letalo je naredilo pet izletov pred nesrečo in vsaka oseba je plačala toliko centov kolikor funtov je tehtala, od \$5 do \$20. Pri šestem izletu je pa pilot stičil deset pasazirjev v kabi- no, dasi je bilo prostora le za osem. Ker je bila teža preve- lica, je pilot kmalu hotel iti dol, tedaj je pa motor odpovedal in monoplan je padel z nosom na- vzdol in telebnil med sadna dre- vesa v nekem vrtu.

Palmdale, Cal. — Vojaško letalo 2-T-4 je v soboto padlo v tukajšnji bližini in dva častni- ka ter eden civilist so obležali mrtvi.

Mitchell Field, N. Y. — Mar- tin Jensen, ki je v petek zvečer poletel iz San Diega, Cal., z le- vom filmske družbe proti New Yorku, ni v soboto prišel sem. O letalu, letalca in levu ni duha ne sluha. Letalo sledijo do Te- xasa, tam je pa izgubilo. Lev ni nič kaj rad šel v zrak. Ko se je letalo dvignilo, je lev tako tulil, da je pretulil bučanje mo- torja.

100,000 delavcev brez dela v Chicagu

Kljub vpitju o prosperiteti pri- znavajo kapitalistični organi- sami, da je velika brezposlica.

Chicago. — "The Chicago Da- ily News" so poročale zadnji pe- tek na temelju polizvedb pri šte- vilnih delodolavnih agenturah, da je v Chicagu danes najmanj 100,000 delavcev brez dela. To poročilo je bilo objavljeno brez komentarja kljub neprestanim izjavam vodilnih podjetnikov o prosperiteti in "normalnemu ob- ratu" industriji.

Edino pojasnilo, ki ga imajo posredovalne agencije, je, da ima Chicago vedno veliko arma- do brezposelnih delavcev, ki pa ni stalno tukaj, pač pa prihaja in odhaja. Dnevno pride na sto- tine delavcev z juga, opustoše- nega valed povodnji, a srednje- ga zapada in severozapada; pri- dejo in vprašujejo za delo, na- kar odhajajo na vzhod, za njimi pa pridejo druge stotine.

Zahteva Japoncev v Mandžuriji

Dr. Sunjatsenovi sorodniki iz- ključeni iz reorganizirane ki- tajske ljudske vlade.

Sangaj, 17. sept. — Vodilni kitajski list v Sangaju je danes objavil poročilo iz Tokija, ki se glasi, da je japonska vlada na- slovila deset zahtev na diktator- ja Čangtaolina glede Mandžuri- je in Mongolije. Zahteve so:

Japonska mora dobiti pravi- co, da zgradi pet železnških prog in obdrži popolni monopol nad železnicami v južni Mandžu- rij; dobiti mora obširne pašni- ke za govedo in drobnico; kon- cesije za les; Japonci se smejo naseliti, kjerkoli hočejo; Japon- ci smejo posedovati zemljišča v kateremkoli delu dežele; sis- tem japonske policije se mora raztegniti na vso notranjost Mandžurije in Mongolije; pred- nost za razvoj industriji; kitaj- ska armada mora najeti japo- nske oficirje in svetovalce; Ja- ponci smejo zidati šole in tem- ple izven pogodbenih pristanišč; v Mandžuriji in Mongoliji ne sme biti nikakršnega revolucio- narnega gibanja.

Na konferenci vseh frakcij revolucijonarne stranke kuomintang, ki se zdaj vrši v San- gaju, je bilo večeraj sklenjeno, da noben član rodbine pokojne- ga dr. Sunjatsena, očeta kitaj- ske revolucije in republike, ne sme stopiti v reorganizirano ljudsko vlado v Nankingu. Iz- jemo so dali le sinu Sun Foju, kateremu so ponudili finančno ministarstvo. Sklep je bil stor- jen radi tega, ker so vsi sorod- niki Dr. Sunjatsena, razen Sun Foja, danes komunisti. Vdova Sunjatsenova, ki je zdaj v Mo- skvi, je tamkaj izjavila, da je sedanja kuomintangska vlada v Nankingu militaristična in se ni ne razlikuje od Čangtaolino- ve v Pekingu.

Domače vesti

Br. Andrew Kobal, ki je bil več kot šest let pomožni urednik "Prosvete", je pustil uredniško službo, ker pojde študirat na či- kaško univerzo. Nadaljeval bo svoje prejšnje študije, s kateri- mi je začel pred tremi leti v vi- šji večerni šoli. Andrej, ki je pri- šel mlad v Ameriko in je postal takoj aktiven v naših prosvet- nih krogih, se je razvil v dobre- ga žurnalista in tudi kot pisatelj je pokazal s svojimi prvenci do- ber začetek. Upamo, da bo naš Andrej, ko dokonča vaučliščne študije in se začne udeleževati v svojem novem poklicu, storil še veliko koristnega za sloven- sko delavstvo v Ameriki. Šaj po- trebujemo svojih profesional- stov: znanstvenikov in drugih. Br. Kobal objublja, da bo še vedno pisal za list in druge na- še publikacije, kadar mu bo do- puščal čas. Želimo mu veliko us- peha na univerzi. — Na njego- vo mesto v uredništvu pride br. Anton Šlabe.

Prohibični agenti ubili farmarja

Washington, D. C. — Štirje zvezni prohibični detektivji so bili v petek aretirani na obtož- bo, da so ustrelili farmarja sedanja kuomintangska vlada v Nankingu militaristična in se ni ne razlikuje od Čangtaolino- ve v Pekingu.

Osemurni delavnik v Mehiki

Z dekretom je uveden za distrikt Mehike, v katerem se nahaja glavno mesto.

Washington, D. C. — Kaj in koliko je storka Callesova vlada, ki so jo izvolili mehiški kmetje in delavci in ki je klerikalizmu tako trdo stopila na kurja oče- sa, da je bil njegov bolestan krik ališati po vsem svetu, po- kazujejo vesti, ki so dole v glavno mesto in ki pripoveduje- jo, da je mehiška vlada s dekre- tom uvedla osemurni delavnik za ves zvezni distrikt, v katerem se nahaja glavno mesto Mehike. Tudi ure za trgovske posle so omejene in alcer od devetih do polne do ene popoldne in od pol štirih popoldne do pol osemih zvečer. Ob sobotah so te ure podaljšane za dve.

Klerikalni, oljni in drugi pri- vatni interesi so obrekovali to vlado na najnevarnejši način, da med delavstvom omejuje de- lavce, da se dvignejo z orožjem proti nji. Klerikalni interesi so celo jokali, da zdaj mehiški de- lavci in kmetje ne bodo mogli v nebesa, kakor če bi bil ključ do nebeških vrat res poverjen kle- rikalcem, da spuste v nebesa onega, ki jim do pike verjame, da je res, kar čveka.

Ce bi klerikalni, oljni in drugi privatni interesi imeli neomajno moč nad mehiškim delavnim ljudstvom, tedaj bi ne delalo osem ur dnevno in prejelo primerno mezo, ampak delati in garati bi moralo po 10, 12 in še več ur dnevno za skledo sla- bo zabeljene leče.

Ali gre zopet za novo posejlo Poljski?

Pilsudski in Poljska se zopet- kujeta v deveta nebesa. — Ali ima Poljska mogoče tudi oljna polja?

Washington, D. C. — Urad- niki državnega departmanta so prejeli spisa, ki nosi ime "Polj- ska pod Pilsudskim" in katere- ga je spisal Ivy Lee, publicist za Standard Oil kompanijo. Za- ložila je pa spisa Bankers Trust kompanija v New Yorku.

Lee poje slavo Poljski in nje- nemu diktatorju in povsod vidi samo začetek poti k industrij- skemu blagostanju. Nikjer pa Lee ne omenja, da za industrij- sko prosperiteto ne zadočujejo le kapital in naravna bogastva, ampak tudi precejšnje število izurjenih in izobraženih delav- cev. Lee končuje svoj spisa, da bodo Poljski imeli velik dobiček od aliance z važnimi medna- rodnimi bančnimi interesi.

V političnih krogih govore, da Leejev spisa pomeni prvi korak za odpravo odpora proti novemu poljskemu posojilu, ki ga ramp- ljejo anglo-ameriški interesi. Dozda še ni znano, da so na Poljakem odkrili velike oljne vrelce. Nova Poljska je dete versalske mirovne pogodbe, ta pogodba se je pa tako sklenila, kot so želeli mednarodni vele- finančni interesi, med katerimi so tudi Morganova kuča in dru- ga ameriška velefinančna pod- jetja.

STUDIJE O NEMŠKEM POSOJILU

Washington, D. C. — Robert Kuczynski, avtor knjige "Ame- riška posojila Nemčiji", ki jo je založil Ekonomski inštitut, pokazuje, da si je Nemčija od- tujih narodov izposodila v treh letih več kot dve milijardi dolar- jev. Avtor pravi, da je v pre- teklosti delala take dolgove le država, v kateri se je industri- ja razvijala in ki je lahko raz- polagala z neizmernimi nedo- taknjenimi naravnimi bogastvi.

Nemčija pa pokazuje, da so izučeni, izurjeni in inteligentni delavci v industriji ravno toliko vredni, kot kapital in naravni zakladi skupaj, ali pa najbrž še več.

Irski polot se je tudi izjalovil

MacIntosh se je vrnil valed megle in vetra.

Dublin, Iraka, 17. sept. — Ir- ski monoplan "Princess Xenia", ki se je večeraj dvignil v zrak z namenom, da poleti v New York in katerega sta pilotirala kapl- tan Robert H. MacIntosh in James C. Fitzmaurice, se je s- noči vrnil z morja in pristal šest milj južno od Ballybunnio- na na južnem koncu Irake. Mac- Intosh je pojasnil, da sta letela okrog 300 milj, nakar sta zašla v tako meglo in protivni veter je bil tako močan, da sta kmalu zabredla v orbe. Nato sta se obrnila nazaj.

Cleveland potrebuje Solomona

Cleveland, O. — Sodnik Carl V. Weygant mora igrati vlogo modernega Solomona. V poro- diščni so pred osmimi dnevi tri ženske z imenom Smith po- rodile tri otroke nekako v istem času. Dva sta dečka in tretje de- te je deklica. Streznice pa so med umivanjem zmešale novo- rojenčke in dve materi zdaj ne- veda, če imata svoje ali tuje dete. Mrs. Sam Smith trdi, da je porodila dečka — tako ji je povedala njena strežnica — dali so ji deklico, katere zdaj ne- mara. Druga Smithovka pa pravi, da je deček njen in ga- noče dati iz rok. Spor je prišel na sodišče in sodnik je poklical na pomoč znanstvenike, da s- karpno preizkušnjo doženejo, ka- kova Smithovka je prava mati spornega dečka.

NAROCITE SI KNJIGO "AMERIŠKI SLOVENC!"

Proslava neodvisnosti v Mehiki

Mexico City, 17. sept. — Me- hika je imela večeraj svoj obič- ajni praznik neodvisnosti. Med zažiganjem raket in slavnost- nim streljanjem je bilo okrog 50 oseb ranjenih. Predsednik Calles je na balkonu Narodne palače prečital izjavo neodvis- nosti ogromni množici, ki je bi- la zbrana pred palačo.

900 japonskih delavcev utonilo

Vladivostok, Sibirija, 17. sept. — Semkaj je prišla vest, da je japonski parnik "Yusung" utonil blizu Kurile otokov z de- vetsto delavci.

Krvave volitve na Irskem

Dublin, 17. sept. — Pri volit- vah poslancev za novi irski pa- rlament, ki so bile v četrtek, so bili krvavi spopadi med republi- čani in vladnimi pristaji v Ra- phoeju. Trije so bili težko ra- njeni in eden je že umrl. V Kil- cocku je bil tudi en moč ubit. Volilni rezultat še ni znog.

PROSVETA

GLASLO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina: Zedinjene države (inven Chicago) \$6.00 na leto, \$3.00 na pol leta; Chicago in Cicero \$7.50 na leto, \$3.75 za pol leta, in za inostranstvo \$9.00.

Naslov za vse, kar ima stik s urednikom: "PROSVETA" 2657-59 So. Lawdale Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT" Organ of the Slovene National Benefit Society. Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year; Chicago \$7.50, and foreign countries \$9.00 per year.

MEMBER of THE FEDERATED PRESS

Datum v oglepanju n. pr. (August 31-1927) poleg vsakega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Ponovito jo pravdaš, če se vam ne ustavi list.

POTEZA ŽELEZNIŠKIH MAGNATOV IN FINANČNIKOV PROTI LJUDSKIM INTERESOM.

Njih zmaga ali poraz bo precedent za druge privatne interese in ljudske izkoriščevalce.

Se preden napoči spomlad, bodo finančni privatni interesi mogoče izvojevali zmago, s pomočjo katere napravijo ljudstvu še večjo butaro na hrbet. Bitka se zaključuje pred najvišjim zveznim sodiščem.

Pri tem vprašanju se gre za majhno železnico, dolgo šestnajst milj, ki je poznana pod imenom O'Fallonova železnica. To železnico lastujejo pivovarniški interesi. Gre se za vprašanje, po kateri metodi naj se določi vrednost železnice. Kadar najvišje sodišče poda svojo razsodbo, bo to precedent, katerega bo izredno težko ovreči.

Meddržavna trgovska komisija je ocenila vrednost te majhne železnice po svoji metodi. Ta metoda je: Reprodukcijska vrednost pred vojno, manj depreciacija (razvrednot), več nadaljno investiranje. Ta metoda za določanje vrednosti že tako preveč napihuje vrednost lastnine, katere vrednost se ocenjuje. Ampak ta metoda še ni več finančnikom, oni žele drugo, da bodo lahko napihovali vrednost, kakor se bo njim zdelo, da je prav.

Finančniki zahtevajo, da se vrednost dožene na tale način: Vloženih je bilo na pr. \$100,000,000 za zgradbo železnice in drug železniški material, da je železnica lahko obratovala. Od časa, ko so bile železnice zgrajene, je pa vrednost zemljišče izredno poskočila, podražil se je tudi material. In tako se lahko dogodi, da se po metodi za dognanje vrednosti, ki jo priporočajo finančniki in industrijanci, zgodi, da je železnica vredna \$500,000,000, dasi ravno je njen železniški material tak, da sodi med staro in obrabljeno šaro.

Ako se najvišje sodišče izreče za tako metodo, tedaj bodo privatni interesi, ki lastujejo železnice in podjetja za javne potrebščine, vriskali veselja. Kajti k vrednosti bodo lahko prišli od 20 do 30 odstotkov več, kot so vsako leto faktično vložili v svoja podjetja.

Železniške družbe so večinoma dobile zastoj svet, na katerem so gradile železnice. Še več, kajti zvezna vlada jih je obdarila bogato. Nekatere železnice so dobile na vsako stran proge po eno miljo sveta zastoj. Ta svet so prodale z dobičkom in železnice so bile že parkrat plačane in še jim je ostal dobiček, dividende se pa izplačujejo vsako leto.

Zakaj finančniki in industrijanci zahtevajo tako ocenitev?

Oni dobro vedo, da pride čas, ko bodo pričeli nacionalizirati železnice, podjetja za javne potrebščine in industrije. Takrat bodo privatni interesi rekli, da prodajo ljudstvu svoja podjetja, če ljudstvo plača zahtevano ceno. Ampak do tega časa bo steklo še precej vode v oceane.

Železniški magnatje, posebno pa kompanije, ki lastujejo podjetja za javne potrebščine, žele imeti takoj koristi od take metode za dognanje vrednosti, kajti čimvišje se oceni vrednost njih podjetij, do tolikega večjega dobička so po njih mnenju opravičeni.

Na pr. Worcester Electric Light kompanija je ocenila vrednost svojega podjetja na osemnajst milijonov dolarjev. Konsumentom je računila po sedem centov za kilowat. Bila je prava oderuška cena. Komisija je na to godrnjanje konsumentov ocenila vrednost podjetja le na štiri milijone dolarjev. To je pomenilo, da bo morala kompanija sceniti kilowatno uro. Kompanija pa ni znižala cene od kilowatne ure, ampak je izposlovala sodnijsko prepoved na zveznem sodišču v Bostonu proti meddržavni trgovski komisiji, ki je kompaniji naročila, da naj zniža cene, da njena odredba postane brezmočna.

Ta dogodek pokazuje jasno kot beli dan, zakaj se finančniki in industrijanci poganjajo za tako metodo dognanja vrednosti. Oni žele takoj velik dobiček od svojih podjetij, in sicer dobiček od nekaj, za kar niso vložili centa v glavnico.

SLIKE IZ NASELJEN

Rudarji v boju s prirodnimi silami.

Wick Haven, Pa.—Vsaki dan sem pričakoval, da se bo kdo oglašil in poročal o našem položaju, in ker do sedaj še nisem opazil poročila, sem se pa sam namenil pisati o našem boju. Ravno ta mesec sta pretekli dve leti, odkar je Pittsburgh Coal družba začela uvajati odprto delavnico in s tem prelomila pogodbo z unijo. Vse ta čas se rudarji borimo čvrsto, kot prvi, dan, v razen par stoprocentnih, par Mađiarov in par Slovkov.

Kot je Pittsburgh Coal Co. začela obratovati pod odprto delavnico, je bilo več deputijev kot stavkokazev. Vedno so stikali na okoli, kako bi storili kaj narobe, da bi vrgli krivdo na stavkarje. Kmalu v začetku boja je bila neka kompanijska hiša v ognju in krivdo so kajpada dali na stavkarje. Šele po pravični obravnavi je bil stavkar prost. Kdo je pa ogenj podtaknil, še sedaj ni znano, ali soditi in ugotoviti pa je prav lahko.

Ker Pittsburghska premogokopna družba ni mogla dobiti stavkokazov v tej okolici, se je obrnila vse križem Amerike in dobila je par zamorcev. Najemala jih je dalje in do sedaj jih je dobila par sto. Ali kaj dobri mi je znano, da je leta 1914 delalo v tem rovu precej manj delavcev kot sedaj, pa so dobili na površje 85 železniških vozov; sedaj, ko dela več ljudi in imajo poleg tega tudi dvostroja za nakladanje, dobijo največ 26 vozov premoga na površje. Človek torej lahko uganja, kako se je družba zmotila, ker je prelomila pogodbo.

Pred par tedni se je podal nek Rusanjak h kompaniji in je vprašal za delo. Odgovorili so mu, da bi delo dobil, če more preskrbeti vsaj deset starih delavcev nazaj. Gotovo je poizkusil, ali ker ni bilo nič in se je zvraven tega tudi bal, se je končno moral sam podati k stavkokaznemu delu. Nazadnje je bil kompaniji tudi on sam prav do brodošel, čeprav sam. Rudarji držijo, se proč od Pittsburgh Coal družbe, kajti ne bo dolgo in prišel bo dan, ko bomo videli zmago po našem boju.

Nikakor ne smem pozabiti omeniti tega, kaj vse al domišljujejo stavkokazi. Člani našega društva se vsaki dan udeležujejo stavkovnih straž, zato imajo precej vplogleda v razmere, posebno pa vedo, kdo so stavkokazi. Čestokrat je ta ali on že opazil, da je bil vmes tudi kdo ki je bil pred časom član S. N. P. J. O vsej zadevi pa bo treba še dognati, kaj je resnica.—L. K.

(O zadevi je treba uvesti preiskavo.—Op. uredništva.)

Borba rudarjev po vzhodnem Ohiu.

Bellaire, Ohio.—Kakor po cel državi Ohio, kjer so premogokopci, tako se tudi v Bellairu in okolici bore organizirani rudarji proti baronom, ki se trdovratno upirajo našim upravičnim zahtevam glede meze in unijskega poslovanja. Pri vsem tem so baroni premoga posluhujejo po stari navadi vseh mogočih in neobstoječih postav, da začne obratovati svoje rudnike pod odprto delavnico, a plačo kakor se jim ljubi. Tako se je zarotil dobro znani baron Jones, ki hoče obratovati svoj rov s stavkokazi. To je rov Web, ki se nahaja šest milj južno od Bellaira v katerem rudniku je poprej služilo kruh okoli šeststo organiziranih rudarjev. Baron Jones je postavil kakih sto čevljev dolgo barako za stavkokaze. Dal jo je zgraditi v bližini rudnika, da bo notri nastanil sužnje, ki bodo zastraženi. Ima tudi 24 hiš za družine, a zdaj so vse prazne razen par hiš, v katerih še stanujejo stavkarji. Hiše so oddaljene od rova. Zato je baron najel okoli 25 oboroženih bojnikov, katere je nabral iz človeških nižin. Med njimi je eden Hrvat. Sodbu rudarjev pa je vsakakor, da se Jones ne bodo poročile protiunjske nakane. Vsakdo pravi, da podjetnik ne bo dobil dovolj stavkokazov, posebno pa ne za rudnik kot je ta, v katerem je po dva do štiri čevlje debela plast kamenja. Organizirani rudarji zato, da mu podjetnik plača po pogodbi, potam pa, da bi se Jones poročil, bi rudarji imeli sploh nobene pravice, ne imeli bi se kotnjo pritožiti.

Dne 12. septembra je bil izdan proti stavkarjem nezakonit "injunction." Piketi morajo biti le trije in vsi trije ameriški državljani. Zinili ne smejo nobene besede proti stavkokazom, ne smejo jim reči "akebi" ali "dne povoke." Ako se kdo pregreši zoper "injunction" ter ni državljan, bo takoj aretiran in deportiran. Zraven piketov namreč stojijo tudi deputiji v uniformi s velikimi samokresi. Vse kar smejo piketi nositi je napis s velikimi črkami. Rovski stražniki pa smejo nositi samokrese, toliko bombe za solze in električne žarnice. Stavkar ne sme ničesar. Injunction je naperjen tudi proti baronom premoga, od katerih pa nobeden ne pletira svojega rova. Unijski piketi mirno gledajo, ko po dva deputija sedita na avtomobilih, nabasanih samokresi, kadar seljejo stavkokaze v rov. Stavkarji sodijo, da je že okoli trideset stavkokazov. Rovski predelavci je pravil, da so štirje zastavili prostor, kadar so videli, da je stavka, pet drugih pa je obegnili pomoči v šumo, tako la se izognejo suženstvu, katere jih gotovo čaka.

Tudi nekaj članov S. N. P. J. delata. Posebno je poštvovalen neki naš sobrat, ki je bil delegat kdesi redne konvencije. Se to se mi čudno zdi, da ni še drugih, ki se radi potrkajo na brea, da so napredni, pa jih se laj ni blizu, da bi pomagali stražiti. Od šest sto jih je na straži komaj dvajset in so takorekoč vedno eni in isti.

Žalostno je dovolj za nas, rudarji, če ne bomo strnili vseh svojih moči in stali na straži, čeprav brez orožja. Čas spoznaja mora priti in stavkokazi morajo izvesti, da zavzemajo naša mesta in naš zaslužek. S tem jim vsaj damo vedeti, da ne dajo prav, pa čeprav so po agencijah drugače informirani. Agenci so jim namreč nalagali, da podjetniki nimajo zadosti ljudi, ker odpirajo nove rudnike. Sedva jim tu lažejo, da ni stavke, da je dober zaslužek, da v rovu ni kamenja itd. Vse je sedva izmišljeno zato, da bi spravili nevedneže na limanice.

Vse priznanje gre lokalni Big Run, ki pošlje vsako noč od 25 do 30 stavkarjev. Pomagajo tudi lokalni iz Bellaira, Sika, Sturzville, Neffa, Glencoe in Pipecreeka. Straža od teh so razdele po kempah. Dozdaj je tu vse mirno. Res gre trda stavkarjem kakor že velikokrat poprej, ko so se borili proti baronom in vselej zmagovali nad njimi. Tako so tudi zdaj prepričani, da je zmaga na njih strani. Zato opozarjam vse rudarje po Zdrženih državah, da držijo proč od Ohi, koder se nahajajo rovi premoga, ker tu je stavka ali izprtje. Ne dajte se agentom speljati na limanice in ne jemljite bornega kruha stavkarjem in našim družinam. Pomoči nimamo od nikoder in vendar še nismo omagali, še ne gremo kopat premoga v odprto delavnico. Zatorej naj se vsakdo dobro premisli poprej kot se poda stavkokazit. Naj nikdar in v nobenem slučaju ne jemlje nase nespodobnega imena. Ne dopustite, da bi še druga generacija s prstom kazala za vami. V Ohiu nas je blizu 45 tisoč, ki smo pri volji prijeti za kramp in lopato ter smo že štiri mesec izprti brez vseh sredstev.

Svoje rudnike si najbolj prizadevajo obratovati Clarkson Co., Boomer Coal in Coke Co., Atlantic Co. in prej omenjeni Jones. Rudarji, držite se proč od teh kompanij, dokler ne podpisajo pogodbe s unijakimi obrabniki. Ne samo od teh, držite

ganizirani rudarji zato, da mu podjetnik plača po pogodbi, potam pa, da bi se Jones poročil, bi rudarji imeli sploh nobene pravice, ne imeli bi se kotnjo pritožiti.

Svoje rudnike si najbolj prizadevajo obratovati Clarkson Co., Boomer Coal in Coke Co., Atlantic Co. in prej omenjeni Jones. Rudarji, držite se proč od teh kompanij, dokler ne podpisajo pogodbe s unijakimi obrabniki. Ne samo od teh, držite

O priseljevanju v Kanado (F. L. I. S.)

Inozemci začnejo ali nezakonito v Zdrženih državah.

Žal se, da se Kanada v splošnem ravna po načelu, da zabranjuje vstop inozemcem, ki so prišli v Zdržene države nezakonitim potom ali pa le na začasen obisk. Kakor je trdil neki odlični Kanadčan, kanadške oblasti strogo pazijo na to, "da se Kanada ne rabi kot stranaka vrata za Evropejce." Doledno kanadake oblasti zabranjujejo vstop takim inozemcem, kadar skušajo priti v Kanado, dostikrat v svrhu, da ostanejo tam le toliko časa, dokler ne ukrenejo potrebnih korakov za povrnitev v Zdržene države v svrhu stalnega in zakonitega bivanja. Priselniki predpis, ki je v veljavi v Kanadi še od začetka l. 1914, določa namreč, da mora vsak priseljenec v Kanado priti naravnost iz svoje domače dežele in z direktnim voznim listkom iz te dežele v Kanado. Nadejo je torej, da se človek ne more priseliti v Kanado iz dežele, kjer nima državljanstva bodisi po rojstvu ali naturalizaciji. Ta odredba pa ne velja za potnike, ki prihajajo na obisk ali potujejo čez Kanado v drugo deželo.

Druga določba kanadakega priselniskega zakona, kateri goi omenjeni inozemci navadno ne morejo vzadostiti, ko akukajo priti v Kanado iz Zdrženih držav, se tiče potnega lista (pasporta). Ta določba, ki je v veljavi od l. 1923, zahteva, da mora vsak priseljenec imeti veljaven potni list, ne čez eno leto star, in nadalje, da mora potni list vsakega priseljenca, prihajajočega posredno ali neposredno iz Evrope, vsebovati vizo kanadakega priselniskega uradnika, nastanjenega v evropskem kontinentu.

Drugi inozemci, prihajajoči v Kanado iz Zdrženih držav.

Iz obseh zgornjih določb bi se dalo sklepati, da inozemec, nastanjen v Zdrženih državah, sploh ne more vetopiti v Kanado, razen ako se hoče v to svrhu povrniti v Evropo. Vendarle temu ni tako. Najprej sme vsak inozemec, nastanjen v Zdrženih državah, svobodno priti v Kanado kot turist ali na obisk. Mora pa prepričati kanadakega priselniskega inspektorja, da ne prihaja v Kanado na delo, da ima zadosti denarja za dobro svojega bivanja v Kanadi in — kar je najvažnejše — da je bil zakonito pripučen v Zdržene države za stalno bivanje in valed tega ne bo imel nikakih sitnosti ob povratku v Zdržene države. Od tukaj nastanjenih inozemcev, ki se podajo na obisk v Kanado, Kubo ali Mehiko, se ob povratku ne zahteva, da imajo permit ali priselnisko vizo. Pač pa je mogoče, da jih ameriški priselniki nadzorniki zadržijo na meji, dokler se ne prepričajo, da so vpravičeni do povratka v Zdržene države kot svoje zakonito bivaliče.

Nekateri inozemci, nastanjeni v Zdrženih državah, smejo priti v Kanado tudi kot redni priselenci vžle gornjim določbam glede neporedne vožnje iz Evrope in potnega lista. Izjema velja za farmarje, poljedelske delavce in služkinje. Ako taki inozemci dokažejo, da so res poljedelski delavci in služkinje, da imajo zagotovljeno službo v Kanadi, tedaj se smejo priseliti tudi iz Zdrženih držav. Ista izjema velja za osebe, glede katerih se je kanadski minister za delo prepričal, da je njihovo delo potrebno v Kanadi.

Treba je vedno imeti pred očmi, da je Kanada naklonjena takozvanemu "contract labor" (vnaprej pogojenemu delu), do čim mu Zdržene države naspro se proč od vseh, kar se tam pomagata nam, da zadamo udarec magnatom, da si ne bodo tako kmalu zopet upali izprti organiziranih rudarjev in uvajati odprtih delavnic. Mi pa bomo vztrajali toliko časa, dokler ne bo zadostno unijaki pogodbi, v kateri je določena strogo zaprta delavnica.—Stari unijaki rudar.

Delavčeva opazovalnica

Pile Ivan Mok.

Diktatura. Vse dežele, vsi narodi na svetu imajo vlado manjšina. Takozvane demokracije, idealne demokracije, kjer bi neovirano odločevala večina ljudstva, ni nikjer. Morda je na katerem drugem planetu v neskončnem vesemirju — na naši zemlji je ni; morda bo enkrat v bodočnosti, danes je še ni.

Vedno in povsod je na krmlu tista skupina ljudi — en sam človek, štista, klika, skupina ali organizacija — ki ima na seboj meč oborožene armade. Kdor ima armado, ta ima vlado. To je bilo in je še absolutno povsod.

Povsod je diktatura, tu milejša, tam ostrejša diktatura, toda diktatura. Naj bo forma vlade absolutna monarhija, ustavna monarhija, buržoazna republika ali sovjetska republika, povsod je diktatura.

Poglejmo takozvane demokracije dežele v Evropi, ki se zlasti po vojni spopirajo s demokracizmom. Nikjer ni prava demokracija! Nikjer nima ljudstvo zadnje besede. Vlada mora imeti večino, pa naj jo dobi by hook or crook, zlepa ali zgrda. Kadar vlada izgubi večino, razpusti parlament in razpiše nove volitve. To se ponavlja toliko časa, da se ljudje navadijo čisto voliti in ostanejo doma in tedaj dobi vlada "večino". Ako delavci kje izvolijo svojega župana, vlada razveljavi volitve in imenuje gerenta. V drugem slučaju delajo umetne večine. Nikjer ni pravega izraza ljudske volje, ker ga ne sme biti.

V Zdrženih državah je drugačen sistem "demokracije" kot tujejo. Kdor pride v Zdržene države in si je že vnaprej zagotovil delo, je z majimi izjemami izključen kot "contract labor". V Kanadi je ravno narobe. Priselnik, ki katerega čaka služba, bo prej pripučen, kot oni, ki se tja poda na slepo srečo.

Druga važna točka je znesek denarja, ki ga mora priseljenec imeti s seboj. Koliko naj ima, je različno z vsakim poedincem, ali v splošno se zahteva, da ima zadostna sredstva za vzdrževanje, dokler si ne zagotovi službe. Nekdaj se je zahtevalo \$250 in zdi se, da se tak znesek še vedno dostikrat zahteva. Ali mnogokrat se zahteva manj in celo veliko manj, nekda pa tudi več, vse je odvisno od okolščin.

Kdo se sme priseliti v Kanado? Sedanji priselniki zakon za Kanado zabranjuje vstop v Kanado sploh priseljencom vseh vrst in poklicev. Izvzeti so sledeči:

1. Poljedelci, prihajajoči v Kanado za farmarje, ki imajo zadosti sredstev, da začno farmati.
2. Poljedelski delavci, ki prihajajo v Kanado za delo na farmah, ki jim je delo več ali manj zagotovljeno.
3. Služkinje, ki so si zagotovile delo.
4. Žena in otroci pod 18. letom vsake osebe, zakonito pripuščene v Kanado.
5. Vsa državljani Zdrženih držav, ki ima zadosti sredstev za vzdrževanje, dokler si ne zagotovi službe.
6. Vsa britanski podanik iz Velike Britanije, Iroke, Newfoundlanda, New Zealanda, Avstralije ali Južnoafriške Unije.
7. Vsakdo, o katerem se je kanadski minister dela prepričal, da je njegovo delo potrebno v Kanadi.
8. Oče ali mati, neporočeni otroci čez 18 let, neporočeni bratje ali sestre vsake osebe, zakonito pripuščene in stanujoče v Kanadi, ki more zagotoviti ministerstvo, da je v stanu skrbeti za te sorodnike. F. L. I. S.

Pri tehtanju. Nedolžen kupec: Ali bom dobil vse meso, ki ste ga stavili na tehtnice? Sleparski mesar: Gotovo!! Zakaj bi ga ne! Kupec: Potem mi dajte tudi svojo deano roko.

Tukaj ne razpuščajo kongresa in volitve so vedno vsaka štiri leta. Državna oblika je precej pometa po starorimski tvorbi. Imamo "senat" (starešinstvo), ki je toliko potreben kot peto kolo, a najbrž preteče še sto let (mirnega razvoja), preden ga odpravijo. President ima pravo "veta", ki je tudi antična svetinja starega Rima. Ameriški revolucionarni očetje so tličali do kolen v blatu stare rimske republike, ko so kovali ustavo Zdrženih držav pred 150 leti. Ni res, boste rekli, tukaj vendar ljudstvo voli! Državlani volijo presidenta, senatorje, reprezentante in vse, boste rekli. Seveda volijo, no da! Kdo pa postavlja kandidate, prosim?

Politična mašina ameriške vladajoče manjšine ima dve stranki, ki se bistveno nič ne razlikujeta. Na zunaj je nekaj razlik (ime, znak, fraze v platformi), ker morajo biti radi vade, ali v bistvu ni nobene načelne razlike. Vladajoča manjšina vedno skrbi, da so imenovani pri obeh strankah taki kandidati, ki so "safe and sane", varni in pametni. Najhujši boj je za kandidate. Ko pa so enkrat kandidati izbrani, je vladajoči manjšini vseeno, katera stranka pride na krmljo: ena kot druga je "all right". In da je res "all right", ste se lahko prepričali, ko ste imeli Wilsona in ko imate Coolidgea.

Tako operka ameriška diktatura. Vprašanje je le, katera diktatura je najboljša. O tem bom razglabljal jutri.

Žena o možu. Može so ko veliki otroci! Trebš jih je gojiti in negovati, se z njimi igrati in jim pripovedovati pravljice, a morajo misliti, da so oni močni in veliki, me same pa majhne in slabotne. Potem so srečni in veseli!

Kaj pa je lepše, ko videti srečnega moža, ki ga ljubimo?

Za surovostjo in nadmočnostjo mož se večinoma skriva bojazljiva skromnost, ki si ne zna pomagati. In čim bolj glasno je njih ponašanje, tem bolj nesigurne se čutijo. Žene včasih ljubijo to aroganco in domnevajo, da tiči za njo junaštvo. Kako bridko so potem razočarane, če ga ne najdejo. Toda tudi to je zmot, od katere se morajo oprostiti.

Ljubca žena ima samo to željo, vse dati možu. Pri tem pa naredi navadno to napako, da se s svo pezo svoje ljubezni obesi na moža.

Ne razumejo pa vsi moški jemati in le prepogosto občutijo ljubezen žene kot breme in spone. Nobene stvari se mož bolj ne boji, ko večnostnega dojma ljubezni.

Mož poroči ženo, ki jo naredi za mater svojih otrok in s katero preživlja dneve vsakdanjosti. K ljubici pa gre, da praznuje z njo praznike.

Žena se poroči z možem, katerega misli da ljubi ali pa da ima potem zasigurno eksistenco. Gre k ljubčku, da praznuje z njim praznike, za katere jo je osleparil mož.

Prvi znak umirajoče ljubezni je, če prične mož računati, koliko ga je žena veljala.

Letnica vrodništva.

Eveloth, Mina. — Napišite kaj svojega. Ponatiskovati stvar in potem se spremeniti podpis, je kaznjivo dejanje. — Posdrav!

Farrell, Pa. — F. K. — Takih stvari ne preiskuje uredništvo, ampak upravni odbor jednote. Vaše pismo je bilo izročeno predsedniku jednote, da se stvar prikaže po Vaši želji. — Posdrav!

Agitirajte za "Prosveto"!

Vesti iz Jugoslavije

POBJIANJE VENERIČNIH BOLEZNI V JUGOSLAVIJI.

(Izvirno Prosveti.)

Štrana svetovna vojna je prinesla nesheto zla med ljudmi. Eno, o katerem se najmanj govori, so venerične (spolne) bolezni, ki so se po vojni razširile med ljudmi tako v mestih kot na kmetih. Ministrstvo za narodno zdravje je moralo začeti borbo proti temu. Danes imamo v Jugoslaviji ambulant samo za venerične bolezni. Te ambulanče so na kliničnih; postojajo pa specialne postaje za lečenje veneričnih bolezni. Največje število ambulant je v zagrebški in sotski oblasti, dasi ni tam največje bolnikov. Te ambulanče imajo veliko uspeha. Ljudje so začeli zavedati, da ne smejo odlašati s polnim lečenjem, da je treba takoj, ko zapazijo bolezen, iti k zdravniku oziroma na ambulantno. Statistika za leto 1926 kaže, da je v 47 ambulant bilo pregledanih 42.376 bolnikov (27.836 moških in 14.540 žensk). Čisto je ozdravelo v tem minulega leta 8.906 moških in 4.077 žensk. V bolnice so ambulantne poslale 2.395 moških in 1.642 žene.

Proti okuženju z veneričnimi boleznimi in o potrebi takojšnjega zdravljenja je Centralni higijski zavod prinesel 233 letakov. Razdelilo se je tudi 110 brošur med narod. Vse to delo opravljajo ambulantni organi.

Ker se je konstatiralo, da se najhujše brezvestnosti, ki se ne razvije, marveč bolni okužujejo dalje, so organi ambulantnih pregledov po hišah, kjer so bili osumljeni bolniki. Takih pregledov se je izvršilo 357.

Slavnostne prireditve Slo. delav. kulturnih društev.

Ljubljana, 31. avg., 1927. V nedeljo in ponedeljek 14. in 15. avg. t. l. je imelo troje slovenskih delavskih kulturnih društev svojo slavnost: Podružnica "Delavske telovadne in kulturne zveze "Svoboda" v Trzinu, Mežica st. odkrili svoj pr. Delavsko kolesarsko društvo v Mariboru je pa slavilo 30 letnico.

Podružnica "Svoboda" v Trzinu je proslavila na svečan način skrajšanje svojega prapora, na katerem so v znak hvalečnosti delavskega delavstva od velikega delavnega pisatelja, in misleca na Cankarja pod njega silno zapisane besede "Ti, ki si delo, tvoje je delo; to je postalo". Ze na predvečer proslave, 14. avgusta se je vršil na vrtu društvene doma ljudski koncert, ki je sijajno uspel. Na koncertu je sodelovala godba Saveta metalnih radnika iz Jesenic, gorenjski delavski pevski zbor. Vsi so izvedli svoje naloge nad pričakovanje. Dne 15. avgusta ob 10. uri je bila odprta rdeča zastava "Svoboda", ki je simbol tržiskemu delavstvu. V imenu posameznih organizacij in delavskih zadrug so govorili ss. Lajovic, Likar, Tomic, Sova in Marija Rakovecva, ki so vsi povdarjali veliko važnost socialističnega gospodarnosti dela za delavstvo. Popoldne je vršil javni telovadni nastop podružnica "Svoboda" na ljubljanski v Trzinu. Proslava je pokazala, da delavstvo razume pomen kulturnih organizacij za delavstvo, katero se brez njih ne bo moglo osvoboditi kapitalističnega jarma.

Slično kot so gorenjska delavska kulturna društva imela slavnost v Trzinu so imela delavske kulturne organizacije iz Meziške doline svoje slavnosti v Mežici.

Meziška podružnica "Svoboda" je slavnostno odkrila svoj prapor. Na predvečer razviti je vršila slavnostno akademijo, na kateri so nastopila pevka podružnica "Svoboda" iz Ruš, Maribor, Mute in Soštanja. Tudi Meziški telovadci in telovadnice so ta večer nastopili, v krasni simbolizaciji marmornih skulptur. Drugega dne je krog 9.

ure pripeljal fužniški vlak na Poleno goste iz cele Stajerske. Po končanih pozdravih se je formalni sprevid kakršnega meziška dolina se ni videla. V strumnih vrstah je korakalo nad sto telovadcev in telovadkinj iz Studencev pri Mariboru, iz Maribora, Mute in Meziče. Za njimi so karakala pevka društva in ostali gostje do slavnostnega prostora v Mežici. Po prihodu je pozdravil goste s. Gosti v imenu "Svobode", kumica je razvila prapor, na katerega je v. Vidović iz Maribora pripeljal trak, dar mariborske "Svobode". Kot zastopnik centrale "Svobode" je govoril s. Eržen iz Maribora. — Popoldne se je vršil telovadni nastop, ki nas je uveril, da delavske telovadne enote ne samo rastejo, ampak tudi napredujejo. Ob 6. je odšel goste vlak iz Meziče, katere je na vlak spremenila guštanjska godba. Prireditelj meziške "Svobode" je uspela in ta socialistični kulturni dan bo gotovo rodil mnogo sadu.

V Mariboru so pa proslavili zelo častno delavski kolesarji tridesetletnico Delavskega kolesarskega društva v Mariboru. V Maribor so prihili delavski kolesarji iz raznih krajev Slovenije (Zagorja, Ptuj, Hrastnik, Most pri Ljubljani) ter delavski kolesarji iz Avstrije (Gradca, Voitsberga, Wildona itd.), da častno manifestirajo delavsko vzajemnost in solidariteto. Slikovit sprevid številnih kolesarjev, telovadcev, športnikov, pevcev in številne mase je po sprejemu krenil po mestnih ulicah do slavnostnega prostora, kjer je nato vršilo delavnostno zborovanje in odlikovanje udeležencev. Govorili so nato zastopniki raznih delavskih kolesarskih društev. Iz Celja je prišla tudi Delavsko pevsko društvo "Naprej". Popoldne se je vršila v Radvanju zelo animirana veselica. Vsa slavnost je bila na višku ter, znova pokazala razumevanje delavstva za kulturne prireditve.

Delavske manifestacije so potrebne, da se povzdigne delavstvo, da se samozaveš. Po manifestacijah pa je treba še drugega izobraževalnega dela, ki krepi duha.

Ko bo tudi to delo uspešno, je upati na boljše čase med raznim delavskim ljudstvom Slovenije.

Ku-Ve-Du. Čudna beseda, kaj ne? ali verujete dragi čitatelji, ta beseda ni kitajska ali japonska, ampak prav pristna Jugoslovanska. S to besedo se označuje v Jugoslaviji politično pričanje. So politični ljudje, ki se obračajo vedno za vetrom. Srbi jim pravijo: Kuda vetar duva — ali na kratko: Ku-Ve-Du. "Kuvedu" prepričanje je fakole: danes je na vladi radikal, hajt v radikalno stranko, jutri je samostalni demokrat, hajt z njim, pojutrišnjem je Radićev, ali na kratko: Ku-Ve-Du. "Kuvedu" prepričanje je fakole: danes je na vladi radikal, hajt v radikalno stranko, jutri je samostalni demokrat, hajt z njim, pojutrišnjem je Radićev, ali na kratko: Ku-Ve-Du.

Nevarni vlomilec pod ključem. Na Dolenjskem se od Novega leta dalje vztrajno množe tatvine in vlomi, ki jih kmetstvo ljudstvo dostikrat niti ne prijavlj. Vlomilec pridejo le redko na sled, vendar ne toliko po krivdi varnostne oblasti, ki naredi vse, kar je v njeni moči, da bi delo raznih kriminalnih tipov ne v kalu zadušile, kolikor po krivdi kmetkega prebivalstva, ki premalo sodeluje pri zasledovanju.

Ta dni so privedli v zapore okrogne sodišča 24letnega Josipa Ribiča, po poklicu brisavskega pomočnika, doma iz Kočevske Reke. Kljub svoji mladosti je zagrešil Ribič celo vrsto tatvin in vlomov, o katerih vrstah haja sedaj, ko je zaprt, skoraj dnevno nove prijave. Velik seznam jih je že in zdi se, da bodo zelo naraste. Vestnim, marljivim orožnikom je končno pri-

šel v pest vlomilec, ki je bil pravcati strah in trepet Dolenjske.

Izmed večjih vlomov, ki jih ima Ribič na vesti, sta bila zlasti rafinirano izvedena dva vlomoma v Grčaricah v kočevskih vrbah, oba isto noč in v istem kraju. Drzno je bil zasnovan obojito vlom v poštni urad v Ortneku. Sreča pa vlomilcu ni bila mila, ker so ga prepodili. Vse tatvine in vlome je izvrševal v celotnem sam. Večkrat so mu pomagali pajdaši, katerih pa noče izdati. Orožniki so ga aretirali že lanske leto in ga zaprli v Kočevju. Posrečilo pa se mu je po begniti iz zaporov. Ko je zasulil, da mu postajajo tla na Dolenjskem prevroča, je krenil na Stajersko. Specializiral se je za vlome v hišna stanovanja. Ribič v zaporu vse taj, toda dokazov o njegovi krivdi je vedno več.

Roparski napad pri Ptuj. Svinjskega trgovca Josipa Skrbinskega iz Hajdine pri Ptuj sta te dni v gozdu pri Spodnjem Matcu napadla dva neznanca razbojnika. Napadalec sta razbojnika močnih udarcev po glavi onesveščenu trgovcu vzela 9000 dinarjev. Orožništvo izsleduje roparja.

Brezlična oddajna postaja pri Domžalah. Lepa, 30 m dolga in 10 m široka, svetlo pleskana baraka za brezlično oddajno postajo stoji danes na travniku 2 km južno-zapadno od Domžal.

Svet, kjer je baraka postavljena, so dvignili za 40 cm, da bo poslopje tudi ob največjih poplavih stalo na suhem. Zdej se urejujejo notranji prostori za dinamo, Diezlov motor in akumulatorje. V bližini barake postavijo dva železna stebra, visoka po 120 m in 200 m oddaljena drug od drugega. Vsa stola bodo držala 3 sidra, ki bodo močno pritrjena v tla. Med stolpoma bo napeta antena z napojnjo. Stola bodo postavili nemški inženjerji, ki so sedaj zaposleni pri enakem delu v Zagrebu. Brezlična oddajna postaja bo v zvezi z ljubljansko glavno pošto, nekaj po kablu, večji del pa po nadzemski napeljavi. Le malo je krajev v Jugoslaviji, ki se bodo ponašali z enako moderno napravo kakršna bo v Domžalah. Lepi domžalski trg bo z njo mnogo pridobil na svoji privlačnosti in zanimivosti.

V Gorskem kotaru pogorela cela vas. Iz Delnice v Gorskem kotaru poročajo: Dne 29. avg. ponoči je v selu Crnolug pri Delnicah na dole nepojasnjen način izbruhnil požar, ki je v kratkem času zavzel velike dimenzije. Plamen je objel in uničil dvajset objektov. Škoda znaša nad milijon dinarjev. Le velikemu naporu gasilcev in žandarmerije se je zadržal, da ni cela vas postala žrtev požara. Zarvarovanih je bilo samo pet poslopij.

Smrtina kosa. V ljubljanski bolnici je umrl v starosti 73 let Martin Stopar, zasebnik. — V Dovjem je umrla Matilda Janša, posestnica in gostilničarka.

Umri je v Idriji v visoki starosti 80 let Fran Gol, trgovec in posestnik.

IZ PRIMORJA

V Trstu so spravili fašisti do dolgem trudu v 12 združenih 4600 rokodelcev. Fašistično vodstvo jim obljublja sijajno bodočnost potom združenj.

Na italijanski drobiž je pljuvil z zaničevanjem v navzočnosti gostov v hotelu "Central" v Gorici Nemec Ervin Kammerer. Obsojen je na eno leto ječe.

Fašisti, katerim smrdi vsako delo. Fašistični "Il Popolo di Trieste" piše v članku "Vedno isti", da ako bi razdelili fašiste na dve strani, bi stali na eni oni, ki delajo, na drugi pa oni, ki se ne brigajo za noben odelo. Slednjim je mar v glavnem to, kolikor popijejo in pojedjo po kavarnah tekem vednega počitka dopoldne, popoldne, zvečer in ponoči. Živijo od perfidije in doboj. Živijo je došla vsaka slaba vest, da jo spravijo v široke razgovore. Izvajanja kakšnega takega lepega možakarja na počitnicah ali kakšnega večnega brezposelnega človeka slonijo le na fantaziji. Tako je torej sredi fašističnih vrst v Trstu leta 1927!

Gospod in delavec

Lepega popoldneva se snideta v parku gospod in delavec. Gospod sedi na klopi in čita knjigo. Lep gospod je to; rdečih lic in rejen kakor bi ga vili, da ga je kar lepo videti. K njemu pride delavec, stavar, ki ga pozdravi s sovražnim pogledom. Bil je slabo oblečen, tenak, bledega obraza in bolj lačen kot sit. Delavec se vsede in premišljuje. Na obrazu mu je bilo čitati, v kaj se je zamislil. Premotril je svojega tovariša, okroglega, rdečega in po obrazu in trebuhu debelega gospoda, ali gospod se ni ozrl nanj, ker se je preveč zaljublil v svojo knjigo.

Delavec je vzdihovaje premišljeval, kaj bo z delom in kako bo končana stavka. Ali bodo zmagali stavkarji ali delodajalci. Njegova glava je bila polna misli in skrbi, kako prehrani sebe in svojo družino. Gospod se pa ni nič zato brigal, ker je imel vsega dovolj, kar mu je srce poželetilo. Je študiral je iz svoje svete knjige, ker bo v nedeljo zopet strašil delavce a peklom in hudicem ter kako bo lepo živel v bodoče. Če bodo delavci zmagali s stavko ali ne, to njega ni bralo, njemu je bilo samo zato, kako bi duše odpeljal kolikor mogoče s profitom na oni svet.

Delavca je začelo nekaj tiščati v grlu, začel je kašljati, ker ni mogel molčati a spregovoriti kako besedo a svojim lepim in debelim sosedom, tudi ni bilo lahko, ker bi ga že s prvimi besedami mogoče užalili. Ali naj bo kakor hoče, si je mislil, pa naj gre proč, če ni nič več pogovor in spregovoril ni.

Lepo je res na svetu, če ima človek vsega, kar potrebuje za življenje, a revež, delavec in stavar, ki malo večjo skorjjo kruha, a svo nima prijaznega življenja. Delati za majhno mazo je slabo, stavkati pa še slabše, ker ni plače ne podpore od nikogar.

Gospod se ozre vanj: "Kaj? Vi ste na stavki? Ali ne veste, da se ne sme stavkati? To je proti postavi in kdo si drzne iti proti postavi, ima velik greh, katerega ni mogoče tako lahko odvezati. Prenehati morate a stavko in se povrtni na delo, pa boste imeli za življenje."

Delavec: Lepo so vaše besede, ali brez pomena. Vi me ne spravite na delo. Saj smo vendar zato šli na stavko, da dosežemo boljše mezdo, ker rajši umrjemo gladu kakor pa da bi zastojali delati.

Gospod: Saj ste dobili plačilo za svoje delo. Kaj hočete več? Ali ne veste, da je bog ustvaril bogate in siromake; eni trpijo in verujejo na tem svetu in pridejo po smrti v nebesko kraljestvo, a delavci, ki se puntajo proti svojim gospodarjem in nočejo ubogati in verjeti, bodo pa pahnjeni v pekel, kjer bodo goreli na vekomaj.

Delavec: To mi nikakor ne gre v glavo. Ta stara bajka ne velja več pred zavednim ljudstvom, ki je prišlo do prepričanja, da so laži, kar pripovedujete. Dokler sem bil šolarček, sem verjel vse, kar mi je povedal katehet, ali ko sem začel trdo delati, če sem hotel živeti in pisati, sem pa začel tudi misliti. Naučil se nisem nič koristnega v šoli in še čitati in pisati sem se naučil šele po avtu; le katekizem sem znal iz glave, ker smo ga ponavljali vsak dan, da bi ga ne pozabili.

Gospod (v zadregi): Kaj tako govorite? Ali ne verujete več v gospoda boga, ki je ustvaril cel svet in človeka, ki mu je podoben? Bog je usmiljen in vsemogočen: on dobre ljudi nagradil, hudobne pa kaznuje. Hudobni in slabi pa so tisti, ki se odvrčajo od njega, od vere in cerkve. Bog se usmilil vas! Ne smete tako misliti in govoriti. Vas so pohujšali drugi ljudje, ki niso vredni, da jedo od gošpovega sadu. Če boste tak brezverec, vas gospod bog ne bo nikoli odrešil, ker delate proti njegovi volji. Spreobrnite svoje misli in dejanja, dobri človek. Pridite v cerkev in k spovedi in bog vam odpusti vaše grehe.

Delavec se, trpko zasmeje: Vi gospod, govorite nekaj, kar niti ne spada v današnje dni. Pravite, da je bog ustvaril človeka, pa ne poveste iz česa. Učenjaki, ki so v šoli študirali kot vi, povedo drugače in tem jaz verujem. V čudeže pa tudi ne morem več verovati, odkar sem začel misliti s svojimi možgani. Bog, ki obdaruje ene, druge kaznuje, je pa kapitalizem. Obdaruje seveda one, ki so njegovi podporniki, da ga hranijo in ščitijo, kot na primer sodniki, gubernorji, odvetniki, generali, ki zapovedujejo vojaštvu in policiji, da tepejo delavce. Obdaruje tudi katoliško in druge cerkve z duhovščino, da brani usmiljenega boga — kapitalizem. Pa še dobro jih obdaruje: ti ljudje imajo vsi lepe rdeče obraze in debele trebuh, nič ne delajo in dobro živijo od delavskih rok. Bog kaznuje le trpine, sužnje, katere plačuje, tako slabo, da se živeti ne morejo. In ti trpini se puntajo proti bogu kapitalizmu. Ko delavci gredo stavkovat, zahtevajo več kruha, manj dela in več svobode. Bog-kapitalizem pa sovraži take puntarje in pošlje angeljčke, da jih pomirijo a koliki trj jih tirajo v tovarno ali zapore, da delajo tako kakor bog ukazuje. Če niso dovolj organizirani, jih bog kajpada hitro potlači. Pravite, da so me pohujšali slabi ljudje. Ne, oni so mi odprli oči in me pripravi, da se z njimi bojim za pravico in svobodo delavnega ljudstva. Grehovi pa nimam, ker vse pošteno zaslužim. Ej, gospod, vi ste pre slab, da bi me mogli okreniti na vašo stran. Niste še bili dovolj v šoli in jaz bi vas lahko z marsičesa naučil, kako živ delavec.

Gospod (je že jezen): Kaj pa ste vi? Ali ste bili v šoli, da znate tako pridigati? Kam pravzaprav pripadate? To je že preveč, kar govorite.

Delavec: Kaj sem, me vprašate. Saj vendar vidite, da sem delavec. Ali vidite mojo obleko? Strgana je, filka prišta ob filki, čevlji so razcpani, da mi kar mezinca beži ven. Mršav sem in blede, kar sem garal v livarni pri vročih pečeh, ki so izplile mojo moč in kri. Gospod, če bi vi šli v livarno delat, pa bi bili ravno tak kot sem jaz. Kje sem bil v šoli, bi radi vedeli. Ko sem začel misliti a svojo glavo, sem imel drugačno šolo kot pri vaših kolegih. Podnevi sem garal v tovarni, zvečer pa bral iz knjig, katere so nam podarili Karl Marks, Engels in drugi učenjaki. Precej časa in truda je vzelo, da sem mogel razumeti njih besede, ali naučil sem se vendar toliko, da se drugim delavcem iste livarne pri-povedujem, česa sem se naučil. Res je, da se še ustrašijo, če jim kdo pripoveduje o socialistih, saj sem bil tudi jaz tak, in sem se bal, ko je gospod pravil v šoli, da so socialisti hudobni ljudje, antikristi, ki ne verujejo v boga, vendar pa se razmere počasi spreminjajo. Socializem mora zmagati, mi pa se bomo bojevali, dokler ne bomo prišli do enakopravnosti za vse ljudi. Tako je tudi geslo socialistov. Ali ni prav tako.

Gospod (kar jeza se kuha v njem): Ali tudi vi ste socialist, ki hočete vneti vero in boga pa to sveto postavio, ki nam jo je podaril bog. Celi svet hočete uničiti, a ne bomo vam dovolili. Braniti moremo vero in boga in vse, kar smo po milosti božji dobili na tem svetu. K bogu bomo molili, da pošlje blé na vas, kar ste se odrekli. V peklu se boste pekli vsi socialisti. O moj, kaj bo še prišlo na ta svet.

Delavec: Nikar se ne jokajte in jezite, ker vam nič ne pomaga. Hočete vedeti, kaj hočem. Vse, kar vidite okrog sebe. Vse je naše: tovarne, hiše, železnice, vse, čisto vse. To je vse naše, ali sedaj samo leni gospodarji laist v rokah. Če ne bo izlepa za zgrda, sila kola lomil. Socializem ne mara ničesar uničiti, nočemo vzeti vaše vere in vašega boga, ki nas nič ne briga; samo to hočemo, da bodo vsi ljudje delali in živeli; uničiti hočemo brezposelnost, lakoto, revščino ter obenem razkošnost.

Mater je družila z svojim očetom nežna in velika ljubezen, ki ju je vezala, odkar sta se videla prvič, do njune ločitve ob očetovi smrti.

Teško mi je pisati o svoji materi. Kakor mož mi reče dušo spomin na njeno dobroto, na njeno trpljenje. Bila je prava slovenska žena, žena, ki se žrtvuje popolnoma svoji družini, žena, ki dela in trpi, ki ljubi in odpusta. In si ne šteje tega v zaslugu in ne amatra tega kot breme.

Mater je družila z svojim očetom nežna in velika ljubezen, ki ju je vezala, odkar sta se videla prvič, do njune ločitve ob očetovi smrti.

ljudi, ki ni ne delajo. Imeti hočemo red in mir pa pravico. Boga kličete na pomoč, ker ste strahopetci, kičme bi na naša. Ej tudi ta sila se bo omajala, ostali bogate kbi generali brez vojske. Ne mi se ne bojimo drugega pekla, ker ga že imamo na tem svetu. Takaj je raj, takaj pekel in tudi vice. Delavec je vsak v peklu po premogokopih, livarnah in topilnicah. Iz tega pekla se hočemo rešiti, zato stavkamo in vzbujamo tudi druge delavce, da se rešijo. Le pojdit, gospod z menoj in pokazite vam peklo, kjer sem se poprej mučil, dokler nisem stavkal. Zmerom se tam pečemo, zato pa smo socialisti.

Gospod (zdaj bled kot cunja, zdaj rudeč kot žerjavica, ne ve kaj povedati, ker ve, da je resnice vse, kar je slišal. Pa tudi sram ga je debatirati z delavcem, ki ni bil v višjih šolah): No, kdaj pa pride socializem, ki bo zamenil kapitalizem?

Delavec: Socializem trka na vseh vratih. Pred pragom je in kliče delavstvo k združitvi. Čas pa še ni popolnoma zrel, da delavstvo vzame oblast v svoje roke, ali socializem vendar prihaja in prišel bo kakor vsaka druga faza človeškega razvoja. Gospodarji bodo tedaj prišli pred sodni stol in sodili jih bodo delavci, katere so nekoč usmrtili.

Gospod: Kaj miriči bodo vstajali in sodili?

Delavec: Da, gospod. Miriči bodo vstali ter obračunali a gospodarji. Ti miriči so živi, samo slepi so, ker ste jih vi zasleplili. Ali ne bo več dolgo, ko ne boste mogli nikogar več zaslepliti.

Gospod: Kaj bodo pa s cerkvijo storili in a svetniki?

Delavec: Ali vas tudi to skrbi? No, tudi to vam povem. Če so cerkve kaj vredne, bodo iz njih porušili otarje in sežgali lezene svetnike, ali pa jih preliči, če so iz kovine, da bodo napravili iz zlitine kaj koristnega. Cerkev bodo služile delavcem za zbornice. Ako je cerkev lesena in se podira, pa jo alo v pepel in na njenem mestu bo postavljena druga zgrada v prid delavstva.

Gospod: Kaj bomo pa mi začeli, ko pride socializem ter podere cerkve?

Delavec: Deliti boste morali kot mi. Če se boste strinjali a socializmom in če boste sposobni, boste lahko učili po šolah, ampak ne boste mogli tako učiti kot sedaj.

Gospod: Pa duhovni ne bodo več maševali in spremljali duš v raj?

Delavec: Hahaha! Takrat ne bodo več potrebne maše, ampak samo šole za izobrazbo. Za duše ne bo več treba moliti, ker bodo imele na zemlji raj.

Gospod: Zadošti sem slišal. Ne potrebujem več, ker se mi mudi.

Delavec (ponosen, za odhaja-jočim): Jaz pa tudi moram na stavkovno stražo, da ne pridejo stavkokazal.

Karl Trinajstič

Lea Faturjeva

Mati — prva učiteljica v pripovedanju

Teško mi je pisati o svoji materi. Kakor mož mi reče dušo spomin na njeno dobroto, na njeno trpljenje. Bila je prava slovenska žena, žena, ki se žrtvuje popolnoma svoji družini, žena, ki dela in trpi, ki ljubi in odpusta. In si ne šteje tega v zaslugu in ne amatra tega kot breme.

Mater je družila z svojim očetom nežna in velika ljubezen, ki ju je vezala, odkar sta se videla prvič, do njune ločitve ob očetovi smrti.

Teško je bilo slovo 89-letnega očeta od 82-letne matere. Še težje je bilo materi živeti brez svojega "starega". Z nikomer se ni mogla več tako pogovoriti. Bila sta oba iz iste vasi, poznala sta iste ljudi, molila sta iste molitve, hodila iste poti. Ljubezen mojih staršev do svojega rojstnega kraja in doma svojih sorodnikov je bila ganljiva. Imela sta tudi namen, da se vrneta na starost tja in da prezidata malo hišico.

ki je bila naša last — ped domače zemlje. Prišlo je drugače, a prerada sta hodila, dokler sta je mogla, pogledat v domači kraj. Saj ne raje nikjer drugje solnce tako ljubio, nikjer ni trak tako čist, nikjer ni kruh tako dober. Krompir iz Zagorja smo dobivali na Preko v Ljubljano. Trdila sta, da ga ni na svetu tako dobrega.

Domača vas je bila, posebno materi, dom starih pesmi in pravilic. Prababica, ki je bila iz Metlike, in babica, ki je bila iz Lokve pri Trstu, sta jih pravili teti Ančki, teta in mati sta jih pravili moji materi.

Bila sem komaj štiri leta stara, sedela sem pri materinih nogah in poslušala, kar je živelo v materini duši. Pravila mi je a prepričanjem in zanosom, otrok je veroval materi, otrok se je zamislil v bajni svet, ki mu ga je slikala. Poslušala sem tako pazljivo, da sem si zapomnila vsako besedo, in če je povedala mati drugič besedico drugače, sem — po navadi vseh otrok — takoj popravila. Ko sem začela hoditi v šolo, je bilo konec pripovedovanja pravilic. V moje težko presenečenje pa mi je pravila mati tri noči pred svojo smrtjo vso noč pravilice in povesi.

Najbolj je ganilo mater pri pripovedovanju, kadar sta se ločila dva zaljubljena in sta zlo-mila prstan in raztrgala roba. Kako sta se iskala in kako sta se strnila kosa prstana in ujemali polovici roba in je bila svatba: "In sem bila tudi jaz zraven in so mi dali iz napratnika piti in iz rešeta jesti, in so me v štuk zabasali in domoy zafasali."

Tako je bila meni moja mati prva učiteljica v pripovedovanju, tako je umela ona dolžnost, ki so jo imele in čutile naše prababice, ko še ni bila tako razširjena tiskana beseda in ko ni še znal vsak razbirati tiskane besede pomen. Kajti samo naše matere so nam ohranile dragocene vesti iz davnin in so vezale preteklost a sedanostjo, a prihodnostjo. Saj je živela v sedanosti že v slutnjah in željah nekdanjih in smo mi, otroci sedanje dobe, le misli naših davnih prednikov.

RAZNO

Prošnja za lepo vreme. Te dni se je pri clerkenwelskem župniku v Londonu zglašila dvajseto-letna Lahov, ki so ga prosili pri-prošnje pri Bogu:

"Le vstopite," jih je prijazno pozval župnik. "Kake želje imate? Povejte mi jih, da jih vpletem v svoje molitve."

"Preveč dežja je," je spregovoril najstarejši Lah. "Dežuje že odkar je nastopilo poletje. Zato prosimo Boga, da nam nakloni lepo vreme. Neprestan deževje v zvezi z mrazom: utegne postati usodno za vso deželo. Če pojde tako dalje, ne bo nikake žetve in siromaki ne bodo imeli niti vsakdanjega kruha."

Župnik je pohljal moža, ki jim je blagor soljudi tako pri arcu. Podeli jim je blagoslov, nato pa jih je vprašal:

"Kaki so vaši poklici? Ali ste poljedelci in se bojite za svojo žetev?"

"O ne," so mu odgovorili. "Mi smo vsi sladolekarji. In zato prosimo Boga, naj nam pošlje solnce, da se bodo težni ljudje okrepčali pri nas!"

Nevarnosti ni več.

Slišal sem, da je tajnik Kellog zaprl Jonesovo novelo. Zakaj?

Nasel je v nji frazo o rdečerkvnem možu in je mislil, da je bila sovjetska propaganda.

Dve darili za nove naročnike

Kdor se potruzi v sedanjih kampanji in dobi osem polnih ali štiri celotne naročnine za dvo-nik "Prosveto" in pošlje celo vrsto upravištva, dobi kramo samonapojno pisalno pero

in avtomatični svinčnik

z lepim zlatim znakom S. N. P. J.

V HLEVU

Posvećeno telikom.

Mračno je in tiho. Nočne sence so ovile z gustom temo pol-podrti hlev. Živina spi težko, ne-mirno spanje. Po širokem polju sinjih nebes plavajo svetle zvezde. Neukončne vilave so polne nerazrešljivih tajnosti. Tišina vlada med govedom, le poredko se sliši pritažen voh krave, težki vzdih izmučenega vola in zaspalo premikanje ti-hoga telika. . . . Blazna gve-dica se je dvignila visoko, vis-ko nad stari hlev in slaba svet-loba je prodira in staja mirnih in potrpeljivih krav. . . . Tel-ček je zatrepetal po vsem gro-tem telesu in odpi velike, gro-ze polne, svetle oči. . . .

— Mama, — je spregovoril komaj šliho, — mama, ali spiš?

— Zebe me. . . . Lačen sem in ves se tresem od strahu. . . .

— Rad bi šel k tebi mama. . . . Zakaj so me privzeli z vr-jo? . . .

— Krava — mati je počasi

okrenila svojo glavo polno prak-tične modrosti in odgovorila: — Dete! Tvoja beseda so ne-umne. Brez privzavanja ne more biti reda v našem življe-nju. Po čerki si privzajan, zato, da bi ne teptal trave in cvetlic našega gospodarja, a poudari — da ti ne sesal mojega mleka. Razumeš? Vse to — so višji cilji. . . .

Teliko je vdičnil telček in odgovoril: — Ali mama, pomisli, mleko je tebi bilo dano z mojim roj-stvom in edino za mene samega; pa ne samo mleko, tudi ogrel bi se rad z dihom svoje matere. Jaz hočem ljubiti, poljubiti. . . .

Naivne besede telčka so izvali-le kravi smehljaj poln sarkaz-ma, pa odgovoril: — Mlad si še, naravnit in ne mo-reš zapopasti bistvo pojma o-reda. Davno, davno, v sivih starih časih, ko je še nebrzdna divjost vladala nad vesoljstvom, ko se je še prsto in svobodno bilo mogoče sprehajati po zeli-nih dolinah in prastranih poljih, teptati brez konca po baržnatih travah, tedaj sta ljubzen in har-

monija vladali povsed. Takrat ni bilo zagrajenih hlevov in ve-je tavale brez nadzorstva in re-da. Koda si bilo niti v življe-nju. Nikogar imel mas tedaj niso privzavali, zato pa tudi te-daj nikdo ni pil čaja s smetano, ne cvrti kotletov na maslu, niti jedel štrudljev z vrhajo in v vi-liku mesta se niso vucili vagoni mleka vauko jutro. Poskusi pri-merjati to kar je bilo s tem kar je sedaj in vidiš boš, da se vse približuje k popolnejšemu, vse se razvija in napreduje. . . .

— Mami tudi sedaj se ni nič lažje — je težko vdičnil telček in se zamislil. . . .

— Ne meni, ne tebi, ne bomo-mu posamezniku ni valet tega lažje, toda pravijo, da je celoti-na ta način mnogo boljše. . . .

— Kaj je t njo? Stradati bo morala. In tako rada ima mleko in palačinke. Tudi knu-feti ji grede jako v glas. In vsaga tega se bo morala odvaditi! O moja tema! . . .

— Vera, Verica! — je vdičnil Andrej, in trp-ljenja polno je bilo njegovo srce. — "Sanje moje mladosti, zvezda mojih noči!" . . .

— "O, vse je šlo, vse je šlo!" . . .

— "Ne!" je s solzami odgovoril Andrej na prijateljeve vdihe. "Jaz ti pomagam. Zamisl se na me in potolaži Verico! V dveh dneh se vrnem z novci, ali pa me ne vidiš nikoli več." . . .

— Odiel je z gromom, in solze so rosile nje-gova lica. . . .

— "Sapristi, nocoj bo še veselo pri 'Zlati li-ji'. Vzeti moram par desetakov več," je smehljajo govoril gospod Jakob Bogataj. "Po-čiti mora nekaj finih mark! Ha-ha! O ti postje!" . . .

Andrej Veilgaj se je vrnil na stanovanje in se zgrudil na posteljo. Mislil je na svoje uboge prijatelje in prištevam na Verico, nanjo, ki je bila njegova najlepša pesem. In kakor ga je našla noč, tako ga je našla jutranja zarja in za-topljenega v misli in solze je pospravil moč s cesarske kape in mu našel polno mizo ban-kovcev in srebra. Pesnik je zmalil vse skupaj v žep in odhitel. . . .

— "Zdravo, prijatelj! Bog te živi!" je planil k advokatu Janku Cvetu in ni utegnil niti po-gledati, niti očitovati, kako je to, da so se še kmetje poravnali s svojim zastopnikom. Bila jih je polna dolga, dolga klop. In bili so videti najboljše volje. . . .

— "Zdravo, prijatelj!" je zaklical še enkrat, "nekaj nujnega!" Stopil je naravnost v dok-torjevo sobo in se ni zmenil za njegove oči-tajoče poglede, ni videl lepe gospodične, ki je zarlela ob njegovem prihodu. . . .

— "I, kaj bi zopet rad?" ga je zelo nejevolj-no nagovoril doktor Janko. Cvet in pogledal osorno skozi očala. . . .

— "Saj veš, danar sem ti prinesel — bo že Kristus razsodil." . . .

— "Ti mora zopet, pust me pri miru in—" . . .

— "Prijatelj, danar, bo že Kristus —" je osu-pel šepetal pesnik. . . .

— "Prosim te, pojdi!" je naglo rekel doktor in odpi duri. . . .

— "Ni me razumel," je mislil Andrej na uli-ci. "Saj ni čudno: Vsi kmetje ga tožijo!" . . .

Pri zdravniku in prijatelju Ječaju je nale-tel še slabše. Tudi tam je bila čakalnica polna bolnikov, kakor da so vsi vstali od mrtvih. Ali Andrej ni pazil na to in je kakor krogla pri-le-tel pred zdravnikom: . . .

— "Denar sem ti prinesel, bo že Kristus raz-sodil —" . . .

Doktor Ječaj ga je pogledal: — "Ali si nor?" . . .

— "Zakaj, ali si pozabil? Včeraj —" je hotel Andrej razložiti. . . .

— "Ti, pojdi, pojdi, saj vidiš, da ne uteg-nem." . . .

Preden se je dobro zavedel, je stal pred durmi. . . .

Grede mimo veletričevega komptoirja, se je srečal z njegovimi očmi in se mu našmejal. Ali pri vratih je naletel na hlapca Janeza, in peanik je hotel mimo njega. . . .

— "Kam?" je vprašal Janez. . . .

— "K gospodu —" . . .

— "H kakšnemu gospodu?" . . .

— "K gospodu Bogataju. Sicer se mi pa mu-di." . . .

— "Gospoda Bogataja ni doma." . . .

— "Človek, saj sem ga videl skozi okno!" . . .

— "Ga ni doma!" . . .

— "Zadavim te, človek, ako me takoj ne pu-stiš naprej." . . .

— "Poslušajte, gospod Bogataj mi je naročil, da ga ni doma, ako vi pridete." . . .

Takrat se je Andrej Veilgaju zabliška-lo v glavi. Z levico je segel v žep, zagrabil pest arebra in ga tiho potisnil strmečemu hlapcu v roke, da ne bi vedela desnica, kaj dela levica. . . .

Obrisal je prah s čevljev in je pri tisti priči zapustil mesto dobrih prijateljev. . . .

(Konec.)

!KAMPANJA!

za pridobivanje novih naročnikov dnevnika Prosveta

Se vedno je čisto da razširite z agitacije za razširjenje najvet-jega slov. dnevnika v Ameriki, Prosveta, ki je pisan v napred-nem duhu in vsebuje vse, kar je potrebno za napredno po-ljo.

Sedaj se vam nudi kupa priložnosti, da si za dolge zimске večere nabavite kupa in podarite knjig, katere dobite za nagrado za nove naročnike.

Za enega novega polletnega naročnika dobite knjigo "Jimmy Higgins" vredno \$1.00. Za enega novega celoletnega naročnika dobite knjigo "Slovensko-angliška slovnica" ali primerna knji-ga za razširjanje znanja angleščine, vredno \$2.00 ali kako drugo knjigo iz zbirke "Književne matice." Za dva novi celoletni naroč-niki dobite veliko in krasno vezano knjigo "Ameriški Slovenci," v kateri boste našli mnogo zanimivega in poučnega, ne samo o razvoju naše S. N. P. Jednote, temveč tudi o razvoju našega na-roda v Ameriki, in drugih zgodovinskih važnih dogodkih. Vro-met knjige je \$5.00.

Ako še niste, začnite z agitacijo takoj. Iščite na dele in pri-dobite lista kar mogoče več naročnikov, kar čimhitelj bo list raz-širjen, temvečji bodo uspehi na kulturnem in gospodarskem polju Slovencev v Ameriki.

Cena je: za leto \$6.00, za pol leta \$3.00; za Chicago in Cleo-ro za eno leto \$7.50, za pol leta \$3.75. Za Evropo: za eno leto \$9.00, za pol leta \$4.50.

Izpolnite in izročite to kupon.

PROSVETA, 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Illinois.

Pridobite dobite naročnika \$_____ za katero pošljite Prosveto:

Ime _____ \$_____

Naslov _____ \$_____

Ime _____ \$_____

Naslov _____ \$_____

Ime _____ \$_____

Naslov _____ \$_____

Ime _____ \$_____

Naslov _____ \$_____

Ime _____ \$_____

Naslov _____ \$_____

Ime _____ \$_____

Naslov _____ \$_____

Ime _____ \$_____

Naslov _____ \$_____

Ime _____ \$_____

Naslov _____ \$_____

Ime _____ \$_____

Naslov _____ \$_____

Ime _____ \$_____

Naslov _____ \$_____

Ime _____ \$_____

Naslov _____ \$_____

Ime _____ \$_____

Naslov _____ \$_____

Ime _____ \$_____

Naslov _____ \$_____

Ime _____ \$_____

Naslov _____ \$_____

Ime _____ \$_____

Naslov _____ \$_____

Ime _____ \$_____

Naslov _____ \$_____

Ime _____ \$_____

Naslov _____ \$_____

Ime _____ \$_____

Naslov _____ \$_____

Ime _____ \$_____

Naslov _____ \$_____

Ime _____ \$_____

Naslov _____ \$_____

Ime _____ \$_____

CVETKO GOLAR Dobri prijatelji

Andrej Veilgaj je stopil falostnega in bolečega srca na ulico.

"Nisem vedel, da je toliko gorja in bridko-sti na svetu. Prijatelja Cveta točarijo kmetje in doktorju Ječaju so pomirli vsi bolniki. Oba sta izgubljena. Dober glas je uničen in nikoli si ne boša opomogla. Moram jima pomagati po svojih močeh."

Šel je naprej ves zatopljen v nesrečno us-do in skoro bi bil pozabil samega sebe, da ni začutil bolečin v telesu.

"Resnica je. Pravijo, v tretje gre rado, ali ni pravila brez izjeme in ne vem, zakaj bi imel jaz smolo trkati za vrsto. — Se enega prijatelja imam, Jakoba Bogataja. On je bo-gat, saj še ime kaže, in je veletrgovec, torej ga ne morajo tožiti kmetje in bolniki mu ne morejo umirati. K njemu pojdem in mu po-vem. Še vedno me je imel rad, čeprav je ne-koliko skop in rad napravi kak dovtip na moj račun. A dober človek je vsem."

Jakob Bogataj je bil doma in je široko po-zdravil in udaril po hrbtu Andreja, ki je bil že jako malodušen.

"Vendar si se spametoval! Ali si prišel za hlapca k meni? Ne? A tako! Vrečo pšenice misliš kupiti za svojega pegaza. Ha-ha-ha!"

Krasno se je znal smejeti gospod vele-tržec, in Andrej je osramočen in zbehan stal pred svojim prijateljem.

"Kako se znaš šaliti moj dragi, ali vse ne-kaj drugega mi teži srce."

"Teži, teži!" je resno vprašal Jakob Boga-taj. "Dajmo čuti!" Obrnil se je k oknu in pobobnal po lipah. — Njegova široka in močna postava je zabranila svetlobi vstop v resni komptoir, in v temi se je Andrej boljše počutil ter je začel srčno in veselo:

"Saj veš, da sem poet, in glej, dobro kup-čijo sem napravil. V treh dneh dobim svoj de-nar, in toliko ga bo, da skoro ne vem, kaj z njim. Danes pa so še prazni moji žepi in zato prihajam s prijazno besedo: Odpi srce, odpi roke in mi posodi sto kron!"

Nekaj trenutkov se nihe ni ganil in ni izpregovoril, zato je Andrej ponovil:

"Odpi srce, odpi roke —"

"Kaj?" je nemodoma poskočil gospod vele-tržec.

"Kaj? In ne veš moje strašne usode? Ves trepetam in govim —"

Sedel je na stol kakor uničen in brez moči.

"Zares, zares," je drgnal pesnik, poln stra-hu nad tem, kar ima priti iz prijateljevih ust.

"Ne razumem, sam ne razumem, kako je to mogoče priti. Ali prišlo je — Veš, kakšni so pšenčni molji?"

Andrej je strmel in ni zinil niti besede, zakaj o pšenčnih moljih še ni slišal svoj živ dan ne.

"Seveda ne veš. Saj niti pojma nimam o njih. Namesto da bi se bil učil v gimnaziji, si koval, koval pesmi. Vidiš, in meni so nocoj to noč pšenčni molji podrli vso pšenico. Pač so še vrede v magazinah, ali v njih so sami mešički in otrobi. Vidiš, tako je." Jakob Bogataj je globoko vzdihnil in si obrišal pot z obraza.

"Joj, kakšni pa so vendar pšenčni molji," se je drznil plašno vprašati Andrej.

"Kakšni, kakšni!" je vzrojil veletržec. "Vidiš, peroti imajo ped dolge in na njih zlate križe. Strašna žival je to. Joj, uničen sem. Niti podgane ne bo več k meni. Kam ste moji kupci? Kje je moj denar? Hav, Hav! Živ moram pod zemljo. Jaz in moja žena in moji otroci!"

"To ne sme biti in zato ne bo nikoli!" je zaklical Andrej navdušeno. "V meni imaš pri-jatelja, in zastoni ne dobiš pojutršnjem svojih dukatov."

"Oh, in moja Vera, moja uboga žena! Saj jo poznai. Nekoč si bil zaljubljen vanjo. Pisal si ji pesmi, marše in romane, ampak vzela je revica mene, ker je mislila, da ji bom skrben soprog."

UPRAVNIŠTVO "PROSVETA"

2657 S. Lawndale Ave.

CHICAGO, ILL.

SEZNAM PRIHODNI SLOVENSKEH ORGANIZACIJ V CHICAGO.

Društvo "Zora" J. S. N. P. J. S. N. P. J. —

Vilma trgovca dne 21. septembra v Narodni dvorani na 15. cesti in

Rečine cve.

Venčica družina Plesar dne 1. oktobra v avditoriju S. N. P. J.

"Zvezda", št. 448 S. N. P. J. Chica-ro, Ill. Javnostni vaučnik v soboto dne 3. okt. v Narodni dvorani, 5701 W.

2nd Place, Chicago, Ill.

Pevska družina "Lira"—Koncert v nedeljo 22. okt. v dvorani S. N. P. J., So. Lawndale in 27. cesti.

Društvo "Dejstvo" št. 448 S. N. P. J. —

Venčica z igre v nedeljo dne 6. no-vembra v Hrvatskem domu na 94. cesti in Commercial ul. v So. Chicago.

OPOMBA: Ako pridružitve Valova društva ni omogočeno v gornjem ozna-čenju, upoštevajte datum in druge po-datke na naslov: JOHN PUTZ,

1834 S. Racine Ave.

Tiskarna S. N. P. J.

SPREJEMA VSA V TISKARSKO OBRT SPADAJOČA DELA

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA CLANSTVO S. N. P. J., DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Cene zmerne, unijsko delo prve vrste. Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne

Prosim po informacije na naslov:

S. N. P. J. PRINTERY

2657-59 So. Lawndale Avenue
CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTMENAJPOJASNILA